

Partizani in kolaboracija v Sloveniji

PETER URBANČ

23.1.2015 6:27

55 KOMENTARJEV

Tw eet

V prvem obdobju okupacije, od 17. aprila 1941 pa do 22. junija 1941, pred nemškim napadom na SZ, še ni bilo slovenskega partizanstva, bili pa so aktivni komunisti v tem obdobju veliki prijatelji, zavezniki Hitlerja, ki je septembra prejšnje leto (1939) skupaj z Sovjeti zasedel ubogo Poljsko. Navdušenje KPS nad Hitlerjem se je izkazalo v organiziranju množične

manifestacije: naščuvali so kmete, ki so v Trebnjem in na pohodu proti nemški meji manifestirali za priključitev tega dela Slovenije k nemškemu Rajhu. Italijani so ob tej priliki ostro reagirali. Padli so mnogi talci. V tem obdobju prijateljstva z nacisti je KPJ zagovarjala kolaboracijo na celi črti. Tito je 5. maja 1941 v glasilu KPJ pozval komuniste naj čim bolj stopajo v nemške službe. Kasnejši prvaki OF in KPJ, odvetniki dr. Aleš Stanovnik, dr. J. Pokorn in dr. J. Vilfan so v tem obdobju delali v Šentvidu pri Gestapo (selitvena komisija!). Kasnejši notranji minister SFRJ, Stane Dolanc in edini slovenski admiral v SFRJ, Stanislav Brovet sta v Avstriji prostovoljno vstopila in bila dolgoletna člana Hitlerjugend, Brovet, ki je vstopil v Celovcu, kar do januarja 1945.

Konec aprila je KPS ustanovila PIF, Protiimperialistično fronto, ki je kritizirala angleški, francoski in ameriški imperializem, ne pa nemškega in fašističnega. O kakem boju za osvoboditev Slovenije ni bilo govora. RS slavi 27 april 1941 kot Dan upora. Ta zgodovinska laž se bo RS nedvomno maščevala. Izgovor, prvič omenjen pred dobrimi desetimi leti, da je PIF bila predhodnica OF, je čisti nesmisel. Obe organizaciji sta v namenih in ciljih diametralno nasprotni. PIF - Protiimperialistična fronta je imela za cilj in nalogo kritizirati svetovne imperializme: ker so v tistem času komunisti prijateljevali z Nemčijo, so napadali samo zahodne zaveznike, Anglijo, Francijo. O kakšni osvoboditvi Slovenije ali Jugoslavije ni bilo niti besede. Po drugi strani je bil izključni namen OF pomoč napadeni Sovjetiji in posredno, postransko osvoboditev Slovenije, Jugoslavije. Tako delovanje PIF kot OF je sledilo direktivam Kominterne. Toda Kominternina komunistom ni dala navodila, naj PIF samo spremenijo v OF. To so si komunisti izmislili v propagandne namene, kar pojasnjuje tudi zadrego z »dnevom OF«, ki so ga v komunistični Sloveniji v nekaterih obdobjih praznovali, v drugih pa spet ne.

Če je torej PIF bila usmerjena proti Angliji in Franciji, se je vse spremenilo na sam dan napada Hitlerjeve Nemčije na Sovjetsko zvezo, dne 22. junija 1941. Sledeč povelju Kominterne je KPS še isti

dan ustanovila povsem komunistično OF in prvi redki komunisti, imenovani partizani, so odšli v gozdove v ilegalo. Naslednjih 8 mesecev je bilo v Sloveniji sorazmerno mirno.

(...)

Resno aktivnost je pokazala VOS - Varnostna obveščevalna služba, tajna komunistična politična policija. Člani so bili označeni kot partizani. Ta organizacija je izvedla prvo akcijo jeseni 1941: napadli in ranili so 3 slovenske orožnike v ljubljanski pokrajini. Stvari so postale bolj resne, ko je VOS začela množično ubijati rojake civiliste. Šlo je za vplivne Slovence, ki bi mogli biti nasprotniki bodoči revoluciji .

Zgodaj, od februarja 1942, so se partizani - sam Boris Kidrič in dr. Aleš Bebler - na Bledu sestajali s šefom Gestapa Rozumeckom s partizanskim imenom Rožica. Rezultat: partizani se odpovedo vsaki resni akciji proti okupatorju, predvsem bodo pustili pri miru glavne železniške proge in ceste. Nadaljevali bodo zaradi videza NOB z malimi, vojaško nepomembnimi akcijami. Partizani so poskrbeli celo za krivce teh nepomembnih akcij, te so denuncirali Gestapu. Kot pravilo so bili denuncirani narodno zavedni Slovenci nekomunisti. V najkrajšem času so gestapovske postojanke na Gorenjskem in Štajerskem sklepale cel kup lokalnih sporazumov s partizani.

Gestapo je sprejel, da aretirane partizane, predvsem komuniste, izpusti iz svojih zaporov. Partizani so imeli prosto pot in delovanje na področju, ki je bilo primerno oddaljeno od prometnih povezav, večjih krajev in mest. Kot posebno uslugo Kidriču je Gestapo poslal v Ljubljano k Italijanom svoje agente, katerim so Italijani predali zaprto Zdenko Kidrič in Prežihovega Voranca. Te osebe so gestapovci prepeljali na Gorenjsko. Zdenko Kidrič so pustili na svobodo in Prežihovega Voranca so zaprli v taborišče, ki je bilo bivališče zadržanih sovjetskih diplomatov.

Ta množična kolaboracija z nemškimi nacisti na Gorenjskem in Štajerskem je trajala bolj ali manj do konca vojne.

Partizani OF, KPS so začeli sodelovati z Italijani poleti 1942. Na italijanski strani sta bila glavna sodelavca sam šef OVRE (italijanska politična policija) Onis in kapetan, kasneje general karabinjerjev Angelo D'Amato. Ta je bil velik »prijatelj« gospe Emilije Kraigher, njen mož Vito Kraigher pa je bil vodja VOS pri OF. Tej povezavi gre zasluga, da so Italijani poleti 1942 poslali partizanom tri vagona orožja, sanitetnega materiala in hrane na železniško postajo blizu Novega mesta. Tej povezavi gre zasluga, da so bili prav do uboja bana Natlačena iz streljanja talcev izločeni vsi privrženci Komunistične partije. Tej povezavi gre tudi zasluga za aretacijo 600 oficirjev in podoficirjev Jugoslovanske vojske. Kako in zakaj so jih aretirali? V tej fazi so bili skeptični glede NOB. OF jim je po normalni pošti poslala mobilizacijske odločbe. Italijani - nedvomno je bilo vse to domenjeno - so te pozive dobili v roke in so vse te oficirje in podoficirje (celo gen Rupnika!) aretirali in poslali v taborišča. Tako so komunisti preprečili, da bi prišlo do podobnega razvoja kot v Srbiji in da bi v Sloveniji prišlo do množične organizacije četništva - gverilskih enot Jugoslovanske vojske v domovini. Preprečili so, da bi kralju zvesti oficirji kraljevine Jugoslavije organizirali vojaško pomemben nekomunistični upor proti okupatorju, saj bi to preprečilo uspeh komunistične revolucije. S to akcijo, s tako malim naporom, se je revolucionarjem posrečilo odstraniti 90% slovenskih oficirjev in podoficirjev bivše jugoslovanske vojske. Uspeh revolucije brez

teh potencialnih nasprotnikov je bil neprimerno lažji. O tej zgodovinski aferi, denunciaciji, so javno pisali v Ljubljani.

Šef OVRE, tajne fašistične policije, Onis in poveljnik karabinjerev v zasedeni Sloveniji, D'Amato sta vse to počela tajno, na lastno pest, brez sodelovanja italijanske vojske. To je pomenilo veleizdajo in ju je zato italijansko vojaško sodišče obsodilo na smrt. O njuni obsodbi se je javno pisalo v Ljubljani. Kopije teh obsodb so arhivirane v Rimu, italijanska vojska dokumentov za zdaj ne da iz rok!

Junija 1942 je partizanska stran trem italijanskim divizijam poslala anonimne dopise, arhivirane v Rimu pri italijanski vojski - ti dopisi so javnosti dostopni - da partizani pripravljajo velik oborožen napad na samo Ljubljano. Italijani, z vso verjetnostjo v dogovoru s partizani, so zato preventivno, največ v Ljubljani in na Dolenjskem, aretirali 25.000 mož in fantov, sposobnih nositi in uporabljati orožje in so jih odpeljali v italijanska taborišča. Tisoči teh, nekomunistov, so izgubili življenje na Rabu, v Gonarsu in drugih italijanskih taboriščih. Partizani so s to akcijo pripravili Slovenijo na revolucijo, brez teh 25.000, odpeljanih v taborišča, je bilo revolucijo lažje izvajati.

Decembra 1942. Italijani so se po tihem, tajno že pripravljali, da se umaknejo iz vojne. Prišlo je do novih dogovorov med partizani in italijansko vojsko. Decembra 1942 so partizani sklenili z Italijani sporazum o nenapadanju za celotno Ljubljansko pokrajino. Na partizanski strani je bil glavni pogajalec Pero Popivoda. Od tega časa naprej so partizani na ozemlju, ki so ga obvladovali, predvsem v Beli krajini, imeli svojo »osvobojeno« Slovenijo. Sledila je tamkajšnja morija tisočev rojakov, pri tem ni partizanov nihče motil. Vrsta dogovorov med partizani in Italijani je bila sklenjena po zlomu fašizma (25. julija 1943). V tistem času so se Italijani že podrobno dogovorili s partizani, kakšen bo postopek, usoda treh italijanskih divizij, ki so bile stacionirane v zasedeni Ljubljanski pokrajini. To je že bila priprava za 8. september 1943, italijanski izstop iz vojne. Sledila je tragedija Turjaka in Grčaric, kjer so Italijani odločilno pomagali partizanom, predvsem z artilerijo. Ne glede na to, da je Italija medtem že kapitulirala, je šlo s strani Italijanov v Grčaricah izrecno za agresorsko dejanje okupatorja, saj so skupaj s partizani - z razbojniškimi tolpami - napadli vojsko jugoslovanske države, četnike oz. enote JVVd v Grčaricah in Vaške straže, predhodnice domobrancev na Turjaku. Zajeli so lep del četnikov in vaških stražarjev in so do 50% ujetnikov, več kot 500 oseb, pobili.

Primorska

Vsa Primorska je bila pod italijansko oblastjo do septembra 1943. Italijanom se je z vojsko in še bolj s fašistično milico posrečilo blokirati razvoj partizanstva. Zato v tem delu ni bilo vse do septembra 1943 kaj več kot 100 partizanov in še to večinoma tistih, ki jih je OF poslala iz osrednje Slovenije na Primorsko.

(...)

Še med tragiko na goriški fronti, kjer so partizani načrtno žrtvovali več kot 3000 prisilno mobiliziranih mladih primorskih fantov, so partizani v gornji Soški in Kanalski dolini že sklenili premirje, ki je

nacistom jamčilo varnost cestne in železniške povezave na liniji Beljak - Tržič - Videm. Po tej transportni liniji je šlo do 90% vojaškega transporta iz Avstrije (takrat Nemčije) v Italijo. Železniška proga med Pontebbo in Vidmom je ekstremno ranljiva, ena sama bomba bi napravila dolgotrajno ogromno škodo. Dejansko so to lahko rušljivo progo zavezniki z avioni rušili šele od jeseni 1944 dalje.

Podoben sporazum je bil podpisan konec septembra 1943 na sodnji v Bovcu na Goriškem med SS in Maksom Miklavčičem, ki je bil župan v Kobaridu in med politkomisarjem Skalarjem. Sporazum je določal, da smejo partizani nemoteno imeti oborožene sile, ti pa so se obvezali, da ne bodo ovirali premikov nemških čet ...

S tem je bilo skladno tudi povelje glavnega partizanskega štaba, na katerem sta podpisana B. Kraigher, politkomisar in Jaka Avšič, general, z dne 12. septembra 1943: »Nemce, pomikajoče se na sever, pustite pri miru.«

Vsakršno partizansko vojaško NOB akcijo, in to na ozemlju celotne Primorske, je dokončno onemogočilo premirje, sklenjeno v Biljah pri Gorici in nato v Idriji med 3. in 6. julijem 1944. Na to premirje so se pripravljali več mesecev. Najbolj aktiven je bil grof Marino Pace, ki je imel kot prefekt Goriške ogromno opraviti s partizani. Partizani so oklevali s to pogodbo, toda ko so Nemci v Baški grapi obkolili in deloma zajeli dve veliki enoti partizanov, so sporazum hitro podpisali in tako rešili obkoljene in zajete partizane, ki so jih Nemci takoj ob premirju izpustili. Dokument so podpisali general nemške vojske Ludwig Kübler, ki je bil poveljnik v Istri in Primorskem, prvi človek SS s tega območja - general Odilo Globotschnigg, goriški prefekt grof Marino Pace, goriški župan grof Alessio Coronini Cronberg, dr. Friedrich Rainer, obrambni komisar Adriatisches Küstenland. Partizane so zastopali predsednik OF za Primorsko France Bevk, tajnik OF za Primorsko dr. Jože Vilfan in Jožef Srebrnič, poslanec v Rimu, leta 1924!

Glavna določila sporazuma so bila:

- a) zajamčeno svobodno partizansko ozemlje je vsa Primorske razen 10 km pasu ob železnici;
- b) nenapadanje Nemcev in partizanov.

Sporazum je vseboval še neke gospodarske odločbe.

Originalna pogodba se hrani v Ljubljani. Najbolj je bil zanimiv 4 ali 5 člen, ki določa: partizani lahko občasno rušijo železniško progo (tudi progo Postojna-Trst!) pod pogojem, da predčasno obvestijo Nemce in da škoda ne bo zahtevala več kot eno uro, da se popravi. Ta člen so pogosto uporabljali v premirjih z Nemci, očitno z namenom, da se ustvari videz NOB akcij. S premirjem so bili seznanjeni tudi v Ljubljani, kjer je nastalo silno razburjenje in je SS-general Erwin Rösener potem v posebnem razglasu, 7. julija 1944, ki ga je objavil časopis Jutro, izjavil, da sporazum za Ljubljansko pokrajino ne velja.

To premirje je zakrivilo tragedijo Črnega vrha. Ko so bili domobranci napadeni, so prosili za pomoč Nemce, ki so zaradi premirja to pomoč odklonili. Prepovedali so tudi pomoč s strani domobrancev iz

ljubljske pokrajine! Posledica: Črni vrh je padel in 120 tamkajšnjih ljudi je v borbi in po njej izgubilo življenje.

Premirje je držalo do konca aprila 1945. 23. aprila sta se pred Ilirsko Bistrico predali partizanom dve nemški diviziji, zmanjkalo jim je hrane in municije. S tem je bila pot v Trst za partizane prosta, za vse Nemce pa je predaja pomenila pot v smrt nekje pri Reki in Sušku.

Intenzivna kolaboracija slovenskih partizanov z okupatorjem nedvomno potrjuje, da je mit o narodno-osvobodilnem partizanskem boju največja slovenska zgodovinska prevara.

Pripis uredništva: Besedilo je iz knjige [Sodelovanje partizanov z okupatorjem](#) (stran 85-96), ki jo lahko naročite na Časniku. V knjigi je besedilo natančno dokumentirano - viri in obširnejša dokumentacija so navedeni v knjigi, v opombah in v bibliografiji.